

Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 Oslo

For velferdsstaten
Kolstadgata 1
0652 Oslo

Oslo, 16.04.2018

For velferdsstatens innspill til høring om representantsforslag (161 S 2017-2018) om et offentlig og ideelt drevet barnevern

For velferdsstaten ønsker å styrke samarbeid og utvikling av offentlige tjenester, forhindre kommersialisering av velferdstjenester og sikre at offentlige midler bevilget til velferdstjenester går til formålet fremfor til privat profitt. Vi ser derfor meget positivt på forslaget fra Arbeiderpartiet og deler situasjonsbeskrivelsen. Vi vil her bidra med underbyggende argumentasjon.

Bruken av anbud må avvikles – barnevern er ikke et marked

Bruken av anbud har trolig vært skadelig for de fleste innen barnevernet, med et klart unntak for de kommersielle storkonsernene som har økt sin «markedsandel» betydelig. Gjennom anbud utsettes barna for utrygghet knyttet til ustabile tilbud, de ansattes lønns-, pensjon-, og arbeidsvilkår presses nedover i priskonkurransen, de ideelle og offentlige leverandørene tvinges inn i en kommersialisert hverdag der samarbeid og åpenhet fortrenses av konkurransefokus og forretningshemmeligheter, de små leverandørene taper mot de store som har profesjonalisert seg på anbuds konkurranser og store ressurser både i det offentlige og hos leverandørene rettes inn mot anbudsbyråkratiet og forhåndsplanlagte kvalitetsstandarder fremfor kontinuerlig og tilstedeværende kvalitetsutvikling av tilbudet i tilpasning til barnas behov. Barnevernet bør ikke organiseres i et marked, men som en samfunnssektor der samarbeid rundt ivaretagelse av mest utsatte blant oss er eneste formål.

Privatisering og kommersialisering i institusjonsbarnevernet

Institusjonsbarnevernet har gjennomgått to parallelle prosesser med *privatisering* (økt andel private plasser) og *kommersialisering* (økt andel eiere med kommersielle motiv). DeFacto undersøkte på oppdrag fra For velferdsstaten i 2016 eierskap, konsentrasjon og lønnsomhet i det «statlige» barnevernet. De fant at fem konserner dominerer «markedet» (Aleris, Humana, Team Olivia, Unicare og Aberia) og at disse har en gjennomsnittlig lønnsomhet (totalrentabilitet) som overgår alle (sic!) andre bransjer i Norge. Disse konsernene har vokst frem gjennom å vinne anbud, men først og fremst gjennom å kjøpe opp mindre, eksisterende aktører - ideelle eller lokalt eide aksjeselskaper. Storkonsernene utvikler altså i liten grad nye tilbud. De kjøper opp eksisterende eller utkonkurrerer offentlige og ideelle. Noen av disse storkonsernene har også eiere med ensidig fokus på inntjening, slik som finansielle oppkjøpsfond som opererer fra skatteparadis. (DeFacto notat 7/2016, se også [VG 07.09.2017](#) og [Dagbladet 02.09.2017](#))

I tillegg ser vi en utvikling der ideelle og offentlige institusjoner gjennom konkurransen med de kommersielle tilpasser sin driftsform til en mer kommersiell driftsmodell med stort fokus på den økonomiske bunnlinjen, eller gir opp å drive, fordi anbud fører til prispress og standardisering som hverken ivaretar barnas behov eller aktørers særtrekk, lokale tilknytning og faglighet.

Språklig fordreining og forvirring av debatten

Det er en ærlig sak at de kommersielle aktørene er motstandere av å bli faset ut, men vi ber

komiteen være særlig oppmerksom på både egen og aktørenes språk i denne saken. De kommersielle velferdselskapene har over lang tid har utviklet en språkbruk som fordreier og avsporer debatten. Når selskapene og deres interesseorganisasjon NHO Service insisterer på å bruke samlebetegnelsen «private aktører» overfor forslag der selve kjernen er å skape et skille mellom ulike former for privat drift, mellom kommersielle og ideelle aktører, er det neppe fordi de ikke forstår forslagene. Det er mer trolig at de seg tjent med en slik forvirring av debatten. For gjennom begrepet «de private» dekker man effektivt over fokus på kommersialisering, eiernes profittuttak og på forskjellene mellom ulike private eierformer, og skyver debatten over inn det tradisjonelle sporet der det eneste relevante skillet er mellom offentlig og privat. Et nylig eksempel finnes i innleggene fra Team Olivia (Dagsavisen 23/3 og Nationen 9/4) der selskapet går til angrep på henholdsvis Arbeiderpartiet og Senterpartiet for å ville stanse eller forby bruken av «private barnevernsinstitusjoner».

Et annet eksempel på strategisk ordbruk er bruken av begrepet «utbytte» som i vanlig tale er synonymt med fortjeneste/profitt, men som av de kommersielle velferdsaktørene benyttes i den regnskapstekniske betydningen, altså forstått utelukkende som penger hentet ut gjennom regnskapsposten utbytte. I forslaget står det «tilfeller der kommersielle aktører henter ut stort utbytte av det offentlige midler (...) er alvorlig og må stanses.» Det er liten tvil om at forslagsstillerne mener utbytte i utvidet forstand, men likevel vil man kunne bli møtt med argumenter om at aktørene ikke henter ut utbytte og at forslagsstillerne dermed har «misforstått» eller «prøver å regulere et problem som ikke finnes», slik som blant annet har skjedd i liknende debatter i barnehagesektoren.

Vårt kartleggingsarbeid i barnevernet og i andre offentlig finansierte velferdstjenester viser at det er uvanlig at eierne av kommersielle velferdsselskap realiserer sine gevinster gjennom utbytte. Det er derimot ikke ensbetydende med at eierne ikke har hatt fortjeneste/profitt. Ser man eksempelvis på regnskapene til den største leverandøren, Aleris Ungplan og BOI, så har de over de siste fem årene (2012-2016) hatt et samlet overskudd etter skatt på 412 millioner. Av disse pengene er 44 millioner overført til morselskapet gjennom konsernbidrag i 2012. Resten er i all hovedsak overført til egenkapitalen. Aleris Ungplan og BOI hadde per 31.12.2016 en opptjent egenkapital på nesten 600 millioner kroner. Disse pengene står eierne fritt til å hente ut, omdisponere innen konsernet eller realisere på andre måter, for eksempel ved at selskapet selges til en pris som inkluderer denne betydelige egenkapitalen. Men disse 600 millionene kunne også gått til mer og bedre barnevern.

Hva kommer etter anbud, og hvordan sikre reelle ideelle aktører?

Når man faser ut kommersielle aktører, er anbudskonkurranser hverken et nødvendig eller nyttig virkemiddel. Det bør utvikles nye samarbeidsformer mellom det offentlige og det ideelle barnevernet der fokus rettes mot barnas behov for langsiktighet og faglig samarbeid, institusjonenes behov for forutsigbarhet og faglig utvikling, samt det offentliges behov for kontroll med tilbud og ressursbruk.

For velferdsstaten viser til Innst. 114 S 2017-2018 om profittfri barnehage der det ble bedt om å utrede på organisasjonsformer for ideelle barnehagedrift. En slik utredningen kan med fordel utvides til å se generelt på ideelle organisasjonsformer tilpasset drift av velferdstjenester på vegne av det offentlige innen EU-loverket for utvidet egenregi. Dette er også i tråd med Stortingets behandling av Lov om offentlige anskaffelser (Innst 358 L 2015-2016) om å tilrettelegge for ideelle aktører.

For velferdsstaten viser også til regjeringens brev til fylkesmennene og kommunene (20.10.2017) om begrensning av anledning til å bruke private innen barnevernet grunnet den store graden av myndighetsutøvelse. Dette er en myndighetsutøvelse som også EU og ESA har anerkjent som grunnlag for å ta sektorer ut av anskaffelsesregelverket. Det er altså ingen EU/EØS-hindringer for at vi kan utvikle barnevernet på måter som er hensiktsmessig etter sektorens formål med barnas behov i sentrum og uten markedskonkurranse.